

De leefbare toekomstgerichte gemeente – een tienpuntenplan

Inleiding

De komende jaren gaan er grote veranderingen plaatsvinden in de economie. Dit komt door nieuwe technologie en door een aantal grote opgaven waar doelen voor zijn gesteld door de internationale gemeenschap en de Nederlandse overheid. Om klimaatverandering en grondstofverspilling tegen te gaan, zet Nederland in op een klimaatneutrale en circulaire economie. Gemeenten hebben hierbij een belangrijk rol: zij vertalen ambities naar lokale doelen, beleid en initiatieven.

In bijgaande tien punten zet **De Groene Zaak** in nauwe samenwerking met **MVO Nederland** op een rij wat voor gemeenten in de komende vier jaar van belang is. De Groene Zaak is een vereniging van ondernemers die zich inzetten voor de transitie naar een duurzame economie. De Groene Zaak en MVO Nederland vertegenwoordigen samen 2400 (duurzame) bedrijven die vaak lokaal actief zijn. Deze bedrijven hebben allerlei ideeën over hoe het in hun gemeente beter, innovatiever en duurzamer kan. Samen met hen heeft De Groene Zaak dit tienpuntenplan opgesteld.

De punten in dit tienpuntenplan hebben betrekking op het verduurzamen van de energievoorziening (Nederland heeft geen CO₂-uitstoot meer in 2050) en het beter benutten van grondstoffen (Nederland is 100% circulair in 2050). Sociale aspecten nemen we daarbij ook mee. Met het aandragen van dit 10-puntenplan dagen wij u uit om er op te sturen dat gemeenten ambitieuzere doelstellingen formuleren om de verdere opwarming van de aarde tegen te gaan!

De tien punten op een rij:

1. **Wonen:** de gemeente neemt de regie en maakt een plan voor de verduurzaming van de woningbouw. Er worden middelen vrij gemaakt om dit proces in gang te zetten;
2. **Verkeer:** de gemeente neemt maatregelen om verkeer (in de binnenstad) terug te dringen en duurzame opties te stimuleren;
3. **Transport en vervoer:** de gemeente maakt logistiek beleid dat er voor zorgt dat onze infrastructuur niet verstopt raakt en de CO₂-uitstoot beperkt;
4. **Elektriciteit:** de gemeente gaat voor lokaal opgewekte en duurzame elektriciteit;
5. **Innovatie en ondernemerschap:** de gemeente faciliteert innovatieve ideeën van bedrijven en inwoners door belemmeringen weg te nemen;
6. **Maatschappelijk verantwoord Inkopen:** de gemeente gaat actief aan de slag met Maatschappelijk Verantwoord Inkopen (MVI);
7. **Circulaire Economie:** de gemeente zet zich in om tot een circulaire economie te komen door zowel burgers als ondernemers op dit punt te stimuleren en kritisch te kijken naar haar eigen grondstoffenbeleid;
8. **Leefbare ruimte:** de gemeente maakt in haar ruimtelijke ordening plaats voor groenvoorzieningen;
9. **Duurzaam voedsel:** de gemeente zet zich in om voedselverspilling tegen te gaan en maakt beleid om de consumptie van ecologisch verantwoord voedsel te bevorderen;
10. **Sociale waarde:** de gemeente stimuleert en faciliteert initiatieven met een sociale waarde.

Wonen

De woningvoorraad verduurzamen is een grote klus. Woningen en kantoren worden straks vrijwel allemaal verwarmd vanuit duurzame bronnen. Wijken gaan geleidelijk van het aardgas af. Rijksbeleid maakt dat mogelijk door de gasaansluitplicht om te zetten in een warmterecht. Het is van belang om zowel de warmtevraag te verkleinen (door bijvoorbeeld te isoleren) als ook op andere manieren in de warmtebehoefte te voorzien. Deze veranderingen vereisen ruimtelijke planning en hebben ruimtelijke consequenties. Ook minder energiebelasting op elektriciteit en meer op gas is een belangrijke maatregel bij het elektrificeren van warmte. Het draagt bij aan de elektrificatie en verduurzaming van de energievoorziening

Punt 1:

De gemeente neemt de regie en maakt een plan voor de verduurzaming van de woningbouw. Er worden middelen vrij gemaakt om dit proces in gang te zetten;

- De gemeente maakt prestatieafspraken met woningbouwcorporaties, waarbij een planning wordt gemaakt van hoe wordt toegewerkt naar CO₂-neutrale huurwoningen. Betaalbaarheid is daarbij geborgd.
- De gemeente maakt met het netwerkbedrijf een planning voor het uitfaseren van aardgas, afgestemd op onderhoud van het gasnet.
- De gemeente doet, samen met de lokale stakeholders, netbeheerder en marktpartijen, een verkenning naar de opties voor warmtevoorziening per wijk: waar kunnen woningen per adres op een duurzame warmtevoorziening overstappen (zoals warmtepomp in combinatie met groene stroom), waar ligt een andere collectieve duurzame voorziening voor de hand, en hoe kan deze worden gerealiseerd? Daarbij brengt de gemeente de technische en financieel-economische mogelijkheden in kaart.
- De gemeente deelt bovenstaande bevindingen met bewoners, en informeert hen over beschikbare subsidies.
- De gemeente gaat om tafel met marktpartijen, waaronder aannemers en installateurs, om hen te stimuleren om actief isolatie en duurzame energie aan te bieden.
- De gemeente zorgt voor kennisdeling tussen (collectieve) bewoners-initiatieven en helpt bij het doorlopen van procedures.
- Nieuwbouw moet (minstens) klimaatneutraal zijn en krijgt geen aardgasaansluiting.
- De gemeente beloont bewoners voor het energiezuinig maken van hun woning door een korting te geven op de OZB-belasting voor energieneutrale woningen en woningen met een aantoonbaar A- en B-label.

Verkeer

Gemotoriseerd verkeer draagt in grote mate bij aan de CO₂-uitstoot in een gemeente. Daarnaast veroorzaakt het veel fijnstof. Gemeentes kunnen in grote mate bijdragen aan enerzijds het terugdringen van vervuילend verkeer en anderzijds het verduurzamen van het verkeer. Uit onderzoek blijkt dat de keuze voor vervoer in belangrijke mate voortkomt uit gewoonte. Voor verduurzaming is het van belang om niet-duurzame opties te ontmoedigen en duurzame opties aantrekkelijk te maken.

Punt 2:

De gemeente neemt maatregelen om verkeer (in de binnenstad) terug te dringen en duurzame opties te stimuleren;

- Park & Bike projecten buiten het centrum zorgen ervoor dat de autodruk in de binnenstad omlaag gaat. Hierbij kunnen ook kinderfietsen en kinderzitjes beschikbaar worden gesteld.

- De gemeente zorgt voor een goed onderhouden, verlicht en veilig netwerk van wandelpaden, fietspaden en mogelijkheden om de fiets te stallen. Dit stimuleert inwoners de auto thuis te laten en te kiezen voor de fiets als gezond en duurzaam alternatief.
- De gemeente onderzoekt het instellen van milieuzones als middel om de CO₂-uitstoot te verlagen.
- De gemeente gaat minder parkeerplekken faciliteren waardoor de auto een steeds minder aantrekkelijke optie is.
- Het [delen](#) van auto's wordt gestimuleerd door informatie te geven en door één duidelijk loket voor aanvraag van een deelauto-parkeerplaats. Autodelers rijden 15-20% minder dan autobezitters. Een standplaatsgebonden deelauto vervangt negen tot dertien auto's. Deze vorm van autodelen heeft de grootste effecten op autogebruik- en bezit.
- De gemeente geeft het goede voorbeeld door haar eigen wagenpark te verduurzamen en waar mogelijk zelf ook zakelijke auto's te delen.
- De gemeente vermindert start-stop bewegingen door het invoeren van groene golven en het op elkaar aan laten sluiten van verkeersstromen. Bij start-stop bewegingen komt veel CO₂ vrij.
- De gemeente zet in op het emissieloos maken van het meest frequente verkeer door bijvoorbeeld subsidies te geven aan elektrische taxi's en bestelauto's.
- De gemeente faciliteert elektrisch rijden door in te zetten op de uitrol van een goed toegankelijke laadinfrastructuur.
- Om het gebruik van elektrische auto's verder te stimuleren moeten voldoende parkeerplekken gereserveerd worden voor elektrische auto's.
- Duurzaamheid wordt een criterium bij het verstrekken van (parkeer)vergunningen door bijvoorbeeld korting of voorrang te geven bij een aanvraag voor elektrische auto's.

Transport en vervoer

Pakketjes en voedsel worden steeds vaker thuisbezorgd. Deze nieuwe manier van consumeren drukt sterk op de infrastructuur en zorgt in veel gevallen voor verhoging van de CO₂ uitstoot.

Samenwerking met bedrijven en inwoners is essentieel om logistiek te bundelen. Circulariteit is een belangrijke concurrentiefactor en moet volledig benut worden.

Punt 3:

De gemeente maakt logistiek beleid dat er voor zorgt dat onze infrastructuur niet verstopt raakt en de CO₂-uitstoot beperkt;

- Voertuigen die in het bezit van de gemeente zijn, zoals voor de uitvoeringsorganisatie en groenvoorziening, worden bij afschrijving vervangen door emissieloze alternatieven. In de transitieperiode wordt het rijden op groen gas gepromoot. Te allen tijden moet voorkomen worden dat diesel en benzine nog nodig zijn.
- Stadsafval zoals GFT en rioolslib wordt ingezet als brandstof voor het OV en gemeentediensten.
- De gemeente maakt prestatieafspraken over duurzaamheid met vervoersbedrijven die de gemeente inhuurt om haar inwoners die onder de wet maatschappelijke ondersteuning vallen, te vervoeren.
- De gemeente stimuleert samenwerking van thuisbezorgbedrijven om ervoor te zorgen dat deze bedrijven in de toekomst niet meer achter elkaar hetzelfde rondje rijden.
- De gemeente stelt eisen aan de uitstoot door vervoersbewegingen van publieke diensten, zoals nutsbedrijven. Op die manier stimuleert de gemeente nutsbedrijven om het mogelijk te

maken voor inwoners om water- en energiestanden digitaal door te geven en/of om water- en energiestanden in één bezoek op te nemen.

Elektriciteit

Het verduurzamen van de opwekking van elektriciteit speelt een grote rol in het halen van de klimaatdoelstellingen. In de toekomst wordt elektriciteit enkel nog duurzaam en grotendeels lokaal opgewekt. Er ligt een taak voor gemeentes om deze ontwikkelingen te stimuleren en faciliteren.

Punt 4:

De gemeente gaat voor lokaal opgewekte en duurzame elektriciteit;

- De gemeente maakt met de inwoners een plan om lokaal duurzame elektriciteit op te wekken en te gebruiken. Hierbij stimuleert de gemeente lokale energiecoöperaties.
- De gemeente geeft ruimte aan projecten voor zonne-energie, windmolens en waterkracht en haalt belemmeringen in de regelgeving weg.
- De gemeente gebruikt alleen nog maar groene en in Nederland opgewekte elektriciteit. Ook worden eigen panden klimaatneutraal gemaakt. Openbare verlichting, parkeerautomaten, laadpalen en stoplichten gebruiken enkel 100% groene elektriciteit. Voor openbare verlichting worden LED-lampen gebruikt. In afspraken met energieleveranciers wordt steeds gekozen voor de meest duurzame optie.
- Indien er sprake is van aanbestedingen voor laadpalen maakt de gemeente geen koppeling tussen de inkoop van de laadinfrastructuur en de energie, zodat de energielevering niet voor lange termijn komt vast te liggen. Op deze manier kan er steeds opnieuw voor de meest duurzame energie kan worden gekozen.

Innovatie en ondernemerschap

Nieuwe innovaties bieden grote kansen voor de totstandkoming van een duurzame en circulaire economie. De gemeente kan een rol spelen door met bedrijven en inwoners innovaties op volle sterkte te ontwikkelen (co-creatie). Dit leidt tot economische groei, werkgelegenheid en draagt bij aan het halen van beleidsdoelstellingen. Op het moment zit regelgeving nieuwe innovaties vaak in de weg. Innovaties op het gebied van digitale dienstverlening, gemeenschappelijke zonnepanelen of delen van assets zijn hier voorbeelden van. Hier moet verandering in komen.

Punt 5: De gemeente faciliteert innovatieve ideeën van bedrijven en inwoners door belemmeringen weg te nemen;

- De gemeente creëert ruimte voor duurzame initiatieven die passen in het beleid (bijvoorbeeld via de nieuwe Omgevingswet), en ondersteunt bedrijven en bewoners om projecten mogelijk te maken (bijvoorbeeld met aanvraag bij [programma](#) Ruimte voor Regels, van de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland).
- De gemeente speelt een rol in de verspreiding van duurzame innovaties die hun techniek hebben bewezen door deze zelf te benutten en zo het goede voorbeeld te geven.
- De gemeente geeft bewoners de mogelijkheid om zoveel mogelijk gemeentezaken digitaal te regelen.
- De gemeente creëert een fonds om burgerinitiatieven op het gebied van innovatie en duurzaamheid aan de jagen.

Maatschappelijk Verantwoord Inkopen

Door middel van haar inkoopbeleid kan de gemeente de circulaire economie stimuleren.

Veel gemeenten hebben het [Manifest MVI](#) ondertekent, maar zijn zoekende hoe de ambities concreet te maken zijn op specifieke inkoopprocessen. Voor een circulaire economie is het belangrijk om producten functioneel uit te vragen, waarbij de markt de beste oplossing aan kan bieden. Duurzaamheid en maatschappelijke prestaties zijn belangrijke criteria in inkoopbeslissingen.

Punt 6:

De gemeente gaat actief aan de slag met Maatschappelijk Verantwoord Inkopen (MVI);

- De gemeente schoolt haar inkopers op Maatschappelijk Verantwoord Inkopen. De gemeente kan zich aansluiten bij de Green Deal Circulair Inkopen om op deze manier kennis over MVI te ontwikkelen en te delen en samen met inkoopende organisaties de uitdaging aan te gaan MVI naar een hoger niveau te tillen.
- De gemeentelijke inkoop- en duurzaamheidsafdeling trekken samen op bij inkooptrajecten. De opdrachtgever binnen de gemeente wordt door hen begeleid om behoeften en functies te specificeren in plaats van (technische) oplossingen. Restwaarde, kosten over de gehele levensloop, flexibele inkoop naar behoefte en waar mogelijk hergebruik van bestaande materialen zijn belangrijke onderdelen bij maatschappelijk verantwoord inkopen.
- Lokaal inkopen is een onderdeel van Maatschappelijk Verantwoord Inkopen en stimuleert de lokale economie. Lokaal inkopen wordt dan ook een criterium bij de inkoop.
- De gemeente kan gebruik maken van het expertisecentrum aanbesteden van de overheid, [PIANOo](#), dat gemeenten ondersteunt bij de transitie naar verantwoord inkoopbeleid.
- De gemeente maakt een inventarisatie van toekomstige inkoop- en aanbestedingstrajecten, en bepaalt welke trajecten het meest kansrijk zijn om grote winst te halen op specifieke onderdelen van MVI zoals circulaire economie, lokale leveranciers of sociale impact.
- De gemeente stelt een sloopkalender op om in beeld te brengen welke grondstoffen er vrijkomen en kijkt naar het potentieel van de producten. Deze sloopkalender maakt onderdeel uit van een projectkalender waarin de gemeente alle activiteiten op het gebied van bouw, sloop, onderhoud en renovatie in kaart brengt. Deze kalender wordt met alle belanghebbenden gedeeld.
- De gemeente laat nieuwbouw en renovatie van haar eigen vastgoed circulair en energieneutraal plaatsvinden.
- De gemeente bankiert duurzaam en let er expliciet op dat gemeentegelden enkel worden gestald bij banken waarbij aandacht wordt gegeven aan milieu- en sociale gevolgen in duurzame beleggingen voor investeringen en leningen. De gemeente gaat hierover in gesprek met banken.

Circulaire economie

Nederland staat voor de uitdaging om van een lineair economisch stelsel naar een circulaire economie te gaan. Binnen de circulaire economie worden producten zo ontworpen dat ze lang meegaan, gemakkelijk gedeeld en gerepareerd kunnen worden, en uiteindelijk als component of grondstof hoogwaardig hergebruikt kunnen worden. De gemeente kan op verschillende manieren bijdragen aan de totstandkoming van een circulaire economie.

Punt 7:

De gemeente zet zich in om tot een circulaire economie te komen door zowel burgers als ondernemers op dit punt te stimuleren en kritisch te kijken naar haar eigen grondstoffenbeleid;

- De gemeente geeft ruimte en aandacht aan kringloopbedrijven, repair shops en hergebruik-initiatieven. Ook particuliere bedrijven zoals [MarktplaatsHelper](#) dragen hier aan bij. In een

repair café kunnen bezoekers elkaar, onder deskundige begeleiding, helpen kapotte artikelen te repareren. Positief neveneffect van een repair café is de bevordering van de sociale cohesie en het tegengaan van eenzaamheid in de gemeente.

- De gemeente speelt een actieve rol bij het faciliteren van industriële symbiose, waarbij de reststroom van de ene organisatie de input van de andere wordt.
- De gemeente haalt herbruikbare materialen zoals papier, plastic, blik, drankkartons en GFT aan huis op om zo het scheiden van afval te stimuleren.
- De gemeente sluit waar mogelijk aan op regionale of landelijke systemen voor afvalscheiding, maakt afspraken met recyclinginitiatieven waar mogelijk, en stapt in wijken die daarvoor geschikt zijn over naar diftar om zo het scheiden van afval te bevorderen.
- De gemeente stimuleert ondernemers die een vergoeding voor het inleveren van herbruikbaar afval geven.

Leefbare ruimte

Een groene omgeving draagt bij aan een leefbare ruimte. Een groene omgeving maakt mensen gelukkiger en gezonder. Ook speelt groen en water een belangrijke rol in klimaatadaptatie (in verband met meer regen en hitte) en in behoud van biodiversiteit. Omdat de gemeente verantwoordelijk is voor de ruimtelijke ordening, kan zij een flinke bijdrage leveren aan de totstandkoming van een groene omgeving.

Punt 8:

De gemeente maakt in haar ruimtelijke ordening plaats voor groenvoorzieningen;

- De gemeente houdt rekening met duurzame aspecten van de fysieke omgeving bij de totstandkoming van omgevingsvisies en ruimtelijke plannen. Ieder nieuw programma moet een aparte paragraaf bevatten waarin wordt ingegaan op gemeentelijk groen, de afvoercapaciteit van de grond en mogelijkheden voor het opwekken van energie.
- De gemeente zorgt voor biodiversiteit omdat dit bijdraagt aan een aantrekkelijke leefomgeving, gunstig vestigingsklimaat voor bedrijven en inwoners, de eigen groene identiteit van de gemeente en kansen biedt voor recreatie. Samen met inwoners kijkt de gemeente naar groene mogelijkheden in wijken en geeft de gemeente ruim baan voor particuliere initiatieven. 'Stepping stones' voor micro flora en -fauna in de stad zijn erg belangrijk om ecosystemen te verbinden. Denk hierbij ook aan het aanleggen van groene daken.
- De gemeente geeft tijdelijke vergunningen af om braakliggend terrein te kunnen gebruiken voor innovatieve groenprojecten. Zo kunnen midden in de stad of aan de rand van het dorp bijvoorbeeld groene stroken en pop-up tuinen of restaurants ontstaan die werken met eigen verbouwde groenten.
- De gemeente zet water en groen strategisch in. Op deze manier kan hittestress en wateroverlast voorkomen worden.

Duurzaam voedsel

Jaarlijks wordt per persoon zo'n vijftig kilo eetbaar voedsel weggegooid. Het verminderen van deze hoeveelheid kan een grote bijdrage leveren aan duurzaamheid. De gemeente kan zowel door kritisch naar haar eigen bedrijfsvoering te kijken als door het stimuleren van haar burgers, voedselverspilling terugdringen. Ook minder vlees eten, zowel om klimaat- als gezondheidsredenen, zal de komende jaren een trend worden waar gemeenten het goede voorbeeld in kunnen geven.

Punt 9:

De gemeente zet zich in om voedselverspilling tegen te gaan en maakt beleid om de consumptie van ecologisch verantwoord voedsel te bevorderen;

- De gemeente gaat voedselverspilling binnen de eigen organisatie tegen door in te zetten op meer maatwerk bij het cateren van bijeenkomst en het vergroten van het aanbod van vegetarisch voedsel.
- De gemeente koopt voedsel enkel biologisch, lokaal en van het seizoen in.
- De gemeente brengt tools die organisaties zoals het Voedingscentrum hebben ontwikkeld om voedselverspilling tegen te gaan onder de aandacht door deze (tijdelijk) gratis te verstrekken.
- De gemeente geeft ruimte aan lokale voedsel-markten of initiatieven.
- De gemeente kan een foodbattle organiseren om inwoners meer inzicht te geven in de hoeveelheid voedsel die zij weggooien. Daarnaast helpt een foodbattle inwoners om minder te verspillen. Dit concept is nader uitgewerkt door het initiatief [FoodBattle](#).

Sociale waarde

De toekomstgerichte gemeente zet in op het creëren van een grote sociale waarde voor haar inwoners. Sociale waarde houdt in dat inwoners en ondernemers zich gewaardeerd en betrokken voelen en een bijdrage leveren aan de gemeente en haar inwoners.

Punt 10:

De gemeente stimuleert en faciliteert initiatieven met een sociale waarde;

- De gemeente stimuleert bottom-up initiatieven omdat deze de betrokkenheid van burgers vergroten en leiden tot nieuwe kansen voor het behalen van beleidsdoelen van de eigen gemeente.
- De gemeente geeft ruim baan aan social entrepreneurship en faciliteert ZZP-ers. De gemeente kan bijvoorbeeld openbare werkruimte in het gemeentehuis creëren.
- De gemeente heeft oog voor kansen in de dienstensector voor mensen die buiten de arbeidsmarkt staan en begeleidt mensen naar dit werk.
- De gemeente creëert werkgelegenheid voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt door bij het verstrekken van inkoopopdrachten, de opdrachtnemers te verplichten om kwetsbare groepen op de arbeidsmarkt te betrekken bij de uitvoering van de opdracht.
- De gemeente koppelt de uitvoering van de Participatiewet aan lokale, duurzame werkgelegenheid.

Nawoord

In dit tienpuntenplan heeft De Groene Zaak op verschillende onderwerpen suggesties gedaan en mogelijkheden voor de leefbare en toekomstgerichte gemeenten laten zien. We hopen hiermee u te inspireren tijdens het schrijven van uw verkiezingsprogramma. De tijd voor actie is nu gekomen en we hebben u nodig om tot een leefbare en toekomstgerichte gemeente te komen! Voor vragen of opmerkingen kunt u altijd contact met ons opnemen. Indien gewenst brengen we u graag in contact met innovatieve bedrijven in uw gemeente.